

SÖKANDE

Märta Eriksson
Lövåsen 43, 686 97 Lysvik

Ombud: Walter Johansson
Kraftprojektering AB
Box 1902
791 19 Falun

SAKEN

Ansökan om lagligförklaring av Silverfors kraftverk med tillhörande anläggningar i Björka älv och tillstånd till bortledande av vatten m.m, Sunne kommun

DOMSLUT**Lagligförklaring och tillstånd m.m.**

- Mark-och miljödomstolen lagligförklarar anläggningarna vid Silverfors kraftverk som innefattar regleringsdamm, tilloppstub, intag, maskinstation och utloppskanal.
- Vidare ges tillstånd enligt miljöbalken att genom turbinen avleda en vattenmängd om 1,5 m³/s och att få byta befintlig tilloppstub enligt vad som anges i den tekniska beskrivningen samt att få dämna till +84,60 m, eller den nivå som uppstår vid fullt öppen damm och avsänka dammen för kraftverkets praktiska drift till +84,30 m.
- Sunne Kårrud 1:24 bestäms som strömfallsfastighet.
- Arbetstiden för utbyte av tilloppstub, fingaller och utförande av flyktväg fastställs till 3 år.
- Tiden för oförutsedd skada bestäms till 5 år.

- Den förlust som sökanden enligt 31 kap. 22 § MB är skyldig att underkasta sig utan ersättning bestäms till en tjugondel av produktionsvärdet av den vattenkraft som enligt tillståndet kan uttas vid kraftverket.
- Miljökonsekvensbeskrivningen godkänns.
- Prövningsavgiften, som har betalats, fastställs till 5 525 kr.
- Märta Eriksson ska betala ersättning för rättegångskostnader till Kammarkollegiet och Länsstyrelsen i Värmlands län med 8 800 kr respektive 20 737 kr. På beloppen ska ränta utgå enligt lag.

Villkor

- Arbetena ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angetts i ansökningshandlingarna och vad sökanden i övrigt uppgett och åtagit sig i målet.
- Arbetena ska så långt möjligt utföras i torrhet och i övrigt så att grumling minimeras.
- Ett låglutande fängaller 35 - 40 grader med högsta fria öppning mellan gallerstavarna på 18 mm och en flyktväg för fisk ska anläggas i samråd med fiskesakkunnig.
- För kontroll av vattenståndet uppströms dammen ska sökanden uppsätta en vattenståndsskala på vilken nivåerna +84,60 m och +84,30 m är markerade.
- Som minimivattenföring, inklusive tappning i flyktvägen, ska alltid släppas fram 150 l/s i naturfåran. Om tillrinningen är mindre ska tillrinningen släppas fram.

- Ett kontrollprogram ska upprättas i samråd med länsstyrelsen senast sex månader efter att domen fått laga kraft.
-

ANSÖKAN

Sökanden har framställt slutliga yrkanden och i det väsentliga redovisat ansökan enligt följande.

Yrkanden

- Sökanden yrkar att Silverfors kraftverk med tillhörande anläggningsdelar (bl.a. regleringsdamm, tilloppstub, intag, maskinstation och utloppskanal) lagligförklaras, samt vidare
- att få bibehålla befintlig maskinutrustning och genom turbinen avleda en vattenmängd om 1,5 m³/s,
- att få byta befintlig tilloppstub enligt vad som anges i den tekniska beskrivningen,
- att med Silverfors vattenkraftverk få dämna till +84,60 m, eller den nivå som uppstår vid fullt öppen damm och avsänka dammen för kraftverkets praktiska drift till +84,30 m,
- som minimivattenföring alltid släppa totalt, om så tillrinningen medger, 150 l/s i huvudfåran,
- att Sunne Kårrud 1:24 ska utgöra strömfallsfastighet,
- att arbetstiden för utbyte av tilloppstub ska fastställas till tre år,
- att tiden för oförutsedd skada ska framställas senast inom fem år efter - arbetstidens utgång,
- att den förlust som sökanden enligt 31 kap. 22 § MB är skyldig att underkasta sig utan ersättning, skall bestämmas till en tjugondel av produktionsvärdet av den vattenkraft som enligt tillståndet kan uttas vid kraftverket, och att
- miljökonsekvensbeskrivningen godkänns.

Villkorsförslag

- Arbetena ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökande angett i ansökningshandlingarna och i övrigt uppgett och åtagit sig i målet.
- Arbetena ska så långt möjligt utföras i torrhet och i övrigt så att grumling minimeras.

- Ett låglutande fingaller 35 - 40 grader med högsta fria öppning mellan gallerstavarna ska vara 20 mm och en flyktväg för fisk ska anläggas.
- För kontroll av vattenståndet uppströms dammen ska sökanden uppsätta en vattenståndsskala på vilken nivåerna +84,60 m och +84,30 m är markerade.
- Som minimivattenföring alltid släppa fram 150 l/s i naturfåran. Om tillrinningen är mindre ska tillrinningen släppas fram.
- Ett kontrollprogram ska upprättas i samråd med länsstyrelsen senast sex månader efter att en dom som medger fortsatt drift av kraftverket fått laga kraft.

Orientering

Det strömfall som Silverfors kraftverk i dag använder sig av har under mycket lång tid använts för kraftproduktion.

På en delningskarta över hemmanet Kårrud från år 1794 finns en markering för kvarn samt dammvall där dagens damm är belägen. På Lagaskifteskartan över hemmanet Öjenäs från år 1849 är dammen tydligt utritad och i tillhörande beskrivning (nummer 693) redogörs för platsen som en kvarnplats. Kvarnen är densamma som återges på ett fotografi från år 1900.

Vid rektifiering av 1849 års karta mot dagens fastighetskarta konstateras att dammen med dammfästen på den äldre kartan motsvarar den dammvall vid Silverfors kraftverk som idag är utpekad som kulturhistorisk lämning - RAÄ Lysvik 40:1. Samtliga ovan nämnda kartor och foto finns redovisade i bilaga 2 till MKBn.

År 1851 ansökte Nils Jansson-Silfver i Öjenäs och Pär Pärsson i Ivarsbjörke om att få anlägga en Tullmjölskvarn vid Silverforsen i Björka älv på hemmanet Öjenäs. I avskrift av handlingar från Landskontoret i Välinland A 1: 1; 3 Lit Div 1851 kan man läsa att: "detta vattenfall som vid norra landet, vid uppmätning befunnits vara 61/4 alnar (mot-svarande 3,71 m) högt och sträckande sig över hela älven." Därefter står det följande: "Då det ifrågavarande vattenfallet i Björka Elf särdeles väl lämpar sig för en kvarnanläggning och ägarna av därintill gränsande hemman ansett en slik anläggning vara av behovet påkallat, finner Undersöknings Rätten, då hinder för

anläggningen icke förefinnes, skäligt tillstyrka det må sökandena tillåtas att vid förenämnda vattenfall anlägga en Tullmjölskvarn ...".

I lagfartsprotokoll från Fryksdals Härad's Nedre Tingslag år 1858 redogörs det för försäljning av ovan nämnda Tullmjölskvarn "uti hemmanet Öjenäs, Lysviks församling, Silverfors kallad med därtill hörande Land, Strand, Damm och Dammfästen, även åtföljer den husbehovskvarn som ligger på södra sidan (Kårruds hemman) med därtill hörande Land, Strand, Damm och Dammfäste" se bilaga 4 tillhörande MKBn.

Dammen torde i och med framläggande av dessa dokument vara lagligen tillkommen enligt då gällande bestämmelser. Vi vill här hänvisa till mål nr M 2767-15 där Mark-och Miljööverdomstolen betonar att anläggningarna som sådana inte är olagliga, utan endast saknar tillstånd enligt miljöbalken för drift av kraftverket.

I ovan nämnda mål skriver Mark- och miljööverdomstolen att: Vid prövningen av en sådan ansökan blir mark- och miljödomstolens uppgift främst att fastställa föreskrifter och villkor för driften vid vattenkraftverket. Den vattenrättsliga rådigheten till det framrinnande vattnet och den civilrättsliga rätten till dämning torde i allmänhet inte kunna ifrågasättas med hänsyn till anläggningarnas ålder och att verksamheten inte tidigare har ifrågasatts. Ansökan till mark- och miljödomstolen bör kunna anpassas härtill och främst inriktas på miljömässiga förhållanden och förslag till villkor som tillgodoser dessa intressen.

Vattenmål och domar

Under rubriken Orientering framgår att vattenkraften vid Silverfors började nyttjas i slutet av 1700-talet, eventuellt kan nyttjandet ha påbörjats ännu tidigare. Vattenkraften har därefter används för industriella ändamål under så gott som obruten följd till dags dato. Sökanden har inte kunna återfinna några äldre skriftliga tillstånd för Silverfors kraftverk.

När landsbygden elektrifierades i seklets början monterades år 1916 en turbin på utsidan av sågverket och elektricitet såldes till grannarna i byn (per glödlampa). Silverfors var då sannolikt ett av länets första kraftverk som producerade elektrisk energi och är nu ett av få kvarvarande småskaliga kraftverk som fortfarande är i drift.

Gunnar Eriksson köpte kraftverket tillsammans med sin bror 1966. Bröderna Eriksson restaurerade dammen 1968. Restaureringen bestod av förstärkningar och utbyte av trämaterial i dåligt skick. Arbetet innebar inte några förändringar av dammbyggnaden eller i de gamla grunderna och vattenvägarna. Enligt 2 kap. 1 § ÄVL (gällande lagstiftningen vid ombyggnationen år 1968) behövde inte tillstånd sökas för dylika åtgärder så länge det inte innebar arbeten under vattenytan.

År 1970 uppfördes ett nytt turbinhus, turbinen som tidigare suttit på utsidan av det gamla såghuset, installerades däri. Den gamla trätuben med en diameter på 1 200 mm ersattes av en mindre trätub, diameter 1 000 mm.

Lagligheten avseende Silverfors vattenkraftverk ska således prövas enligt den lagstiftning som gällde före den äldre vattenlagens tillkomst. Lagligheten avseende Silverfors kraftverk bör då prövas enligt 1880-års vattenrättsförordning.

Totalt sett kan det konstateras, att under den tid som Silverfors kraftverk har funnits, har det opåtalat skötts. Då kraftverket inte tidigare har förnärmat annans rätt, i förekommande fall annat än genom medgivande, och inte allmänna intressen bör nämnda damm med nyttjad uppdamning presumeras vara lagligt tillkommen.

Märta Eriksson har som ägare av Sunne Kårrud 1:24, rätt till det vatten som avses användas för driften av Silverfors kraftverk och har därmed rådighet.

Hydrologiska förhållanden

Anläggningen har inget stort vattenmagasin utan bedrivs som ett s.k. ström-

kraftverk. Driften av Silverfors kraftverk är därför beroende av hur det uppströms liggande kraftverket, vid Hedarna regleras.

Avrinningsområdets area från källflödena till ovan Tvärån är 120 km² och består till 88,7 % av skogsmark och 6,6 % jordbruksmark och ca 4 % sjö.

Enligt SMHI:s Vattenwebb (S-HYPE 2012 V 3.0) anges flödesstatistik för 1981-2010 för denna del av Björka älv enligt följande.

HQ-50 år 15,3 m³/s

HQ-10 år 11,9 m³/s

MHQ 8,41 m³/s

MQ 1,49 m³/s

MLQ 0,15 m³/s

Avrinningsområde 120 km²

SMHI:s vattenwebb visar på ett medelvattenflöde under perioden 1981-2010 på 149 m³/s.

Vattenhushållning

Det befintliga kraftverket däms i dag till +84,60 m. Sökanden avser inte att förändra den sedan lång tid tillbaka hävdade dämningens gräns. Om samtliga avstängningsanordningar är öppna får nämnda dämningens gräns överskridas.

Trots att det inte tidigare har funnits krav på minimitappning så har befintligt vattenkraftverk under årens lopp aldrig använt sig av 0-tappning i huvudfåran. Sökanden avser nu att alltid släppa minimitappning på 150 l/s vilket motsvarar ca 10 % av medelvattenföringen. Om tillrinningen är mindre skall tillrinningen alltid släppas fram.

För kraftverkets praktiska drift erfordras rätt att avsänka vattennivån vid intaget till +84,30 m.

Sökanden avser att placera en pegelskala på lämplig plats i dammbyggnaden, med dämning- och sänkningsgräns tydligt markerad.

Beskrivning av befintliga anläggningsdelar

Allmänt

De byggnader som finns invid Björka älv i Silverforsen utgörs av regleringsdammen, kraftverket, samt en tilloppstub från intaget till maskinstationen. Dammen anlades ursprungligen för såg- och kvarnverksamhet. Nedströms maskinstationen finns en kortare utloppskanal.

Regleringsdamm

Befintlig anläggning består av från vänster sett i strömriktningen av ett intag till kraftstationen med ett låglutande fingaller. Därefter följer ett 4 sättutskov. I det ena sättutskovet finns det även en bottenlucka. Mellan intag och utskovsdelarna finns stenmurverksdelar med pågjuten betong. Dammbyggnaden ansluter mot fast mark på ömse sidor.

Maskinstation

Maskinstation är intakt från att den byggdes omkring år 1970 och består av en överbyggnad av cementsten i vars övre del finns en träöverbyggnad. Maskinstationen täcks med ett plåttak. Maskinstationen inrymmer 2 turbiner med en total slukförmåga på 1,5 m³/s. Vattenkraftverket nyttjar en fallhöjd på 6,06 m, vilket ger en effekt med befintlig maskinutrustning på 52 kW och en beräknad nollnårsproduktion på ca 225 000 kWh. Turbinernas förbindelse med intaget sker via en ca 20 m lång tilloppstub.

Utloppskanal

Kraftverkets drivvattenföring återleds omedelbart nedströms kraftstationen till huvudfåran.

Planerade åtgärder

Några tillståndspliktiga arbeten planeras inte för Silverfors kraftverk, utöver byggande av en flyktväg. Det planeras även för ett utbyte av tilloppstub.

Planerade åtgärder innebär att befintlig regleringsdamm används i den utformning den har idag. På grund av att det finns ett naturligt vandringshinder på platsen, skulle det strida mot ramvattendirektivet att bygga en fiskväg. Turbinintaget är redan i dag anpassat till ett låglutande intagsgaller med en lutning 35-40 grader.

Intill turbinintaget placeras det en flyktväg för fisken. Sökanden anser att avståndet mellan gallerstavarna och lutningen av gallret är av mindre betydelse. Det viktiga är strömningshastigheten i intaget. Hastigheten skall inte överstiga 0,5 m/s för att ha en bra utformning. Strömningshastigheten i intaget till Silverfors kraftverk understiger i dag 0,5 m/s.

Miljöpåverkan

I MKBn redogörs för den påverkan som följer av vad en lagligförklaring av anläggningsdelar och tillstånd till driften i den befintliga kraftanläggningen kan medföra i Björka älv. Vid fortsatt drift av kraftverket, bedöms förändringarna inte vara av påtaglig betydelse för miljöintressena eller andra motstående intressen, snarare ett måste för att kunna bibehålla kulturmiljön och naturvärdena i området. Det kan det konstateras att lagligförklaringen av Silverfors kraftverk inte berör något Natura 2000-område eller att det föreligger något riksintresse för det rörliga friluftslivet och naturvården.

Enligt Länsstyrelsens GIS-underlag är dammvallen på båda sidor om vattendraget utpekad som fornminnesyta (RAÄ-nummer Lysvik 40:1), där fördämningsvallen benämns som en övrig kulturhistorisk lämning. Samma år som bröderna Eriksson förvärvade anläggningen beskrevs den av riksantikvarieämbetet år 1966 enligt nedanstående:

"Fördämningsvall, 65-70 m lång, 7 m bred och intill 3 m hög. Vallen är anlagd tvärs över älven. Den är nästan helt övertorvad och består av jord och 0.4-2.3 m stora stenar. I själva älvfåran är ett ca 11 m långt avbrott i fördämningsvallen. Här finns en fallfärdig träbro och en spång med räcke.

Ca 4 m söder om södra änden av träbron, är själva dammen, 2 m bred, omgiven av cementkonstruktioner och överslagen med en enkel träbro. Dammluckorna av trä finns ännu kvar, men är fallfärdiga. Från dammen leder en ca 12 m lång, ruttan trärumma (ca 1 m diameter och förstärkt med järnband) ned till ett träskjul, som tidigare varit turbinhus. Intill och söder om detta finns ett plåtbelagt trähus som tjänstgjort som kraftstation. Vid vallen har tidigare funnits kvarn och såg."

Lagligförklaringen och en fortsättning av den kontinuerliga driften i Silverfors kraftverk torde på intet sett förorsaka några skador på det rörliga friluftslivet, kulturmiljön eller på naturintressen. Den fortsatta driften i Silverfors kraftverk är en förutsättning för att kunna bibehålla den ur kulturmiljösynpunkt värdefulla miljön i området.

Någon fiskvandring har inte varit möjligt eftersom det finns ett naturligt vandringshinder i Silverforsen. Silverforsen har därför aldrig varit passerbar för fisk. Av den historiska beskrivningen av dammen i MKB:n framgår att Silverforsen eller Öjenäs Vattenfall som det då hette, år 1851 uppmättes till 6 1/4 alnar högt vilket motsvarar ca 3,71 m högt, sträckande sig över hela älven.

Carl Cederström (1830-1900) ordförande i Värmlands fiskeristyreelse upprättade en systematisk beskrivning av Värmlands läns fiskevatten. I boken "Wermlands läns fiskevatten" (1895-1897) beskriver han bland annat Björka älv med följande kommentar: Vid Silfverfors qvarn är fiskens uppgång förhindrad.

Rörliga friluftslivet

Det rörliga friluftslivet har en stor betydelse för de boende i närområdet. Bron över

dammybyggnaden nyttjas som strövstråk och skulle den försvinna så innebär det en stor negativ inverkan på det rörliga friluftslivet.

Miljö kvalitetsnormer

I vad det är känt för sökanden har regeringen inte meddelat några speciella föreskrifter om kvaliteten på mark, vatten, luft eller miljön i övrigt inom det område som berörs av vattenföretaget.

Miljöbalken 11 kap. 6 §

För att lagligförklara Silverfors vattenkraftverk och trygga dess fortsatta drift krävs en beräknad investering på totalt 300 000 kr.

Produktionen ett normalår kan beräknas till ca 225 000 kWh. Intäkten för producerad el kan beräknas till ca 63 500 kr/år beräknat efter 28 öre/kWh (handelspris och nätnytta).

Vårt stora miljöproblem i dag är den pågående klimatförändringen och för att begränsa de miljöskador som uppstår, är det angeläget att vattenkraftverken kan drivas vidare. Vattenkraften är det energislag som ger minst CO₂-utsläpp enligt FN:s klimatpanel. Silverfors kraftverk bidrar således på sitt sätt att begränsa klimatförändringen.

INKOMNA YTTRANDEN

Länsstyrelsen i Värmlands län har ingett två yttranden och en skrivelse i målet (aktbil 34 och 35 samt 55) och deltagit vid huvudförhandling och syn.

Länsstyrelsen har yrkat att ansökan ska avvisas för att MKBn är bristfällig i olika avseenden och i andra hand att ansökan ska avslås.

Om ansökan skulle bifallas har länsstyrelsen bl.a. yrkat att tillståndet ska begränsas i tiden och att det ska inrättas en faunapassage enligt vad som närmare anges Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:14.

Länsstyrelsen har också yrkat ersättning för rättegångskostnader med 35 947 kr.

Kammarkollegiet har också fört talan, men inte deltagit vid huvudförhandlingen, och i första hand yrkat (aktbil 44) att ansökan ska avvisas. Om så inte sker har kollegiet yrkat att ansökan ska avslås. Kollegiet anser inte att MKBn kan godkännas, bl.a. eftersom det s.k. nollalternativet inte redovisats.

Sammanfattningsvis har kollegiet anfört följande: Enligt Kammarkollegiets mening är bl.a. villkor om fungerande faunapassager för upp- och nedströmsvandring nödvändiga för att ett eventuellt tillstånd ska leva upp till kraven enligt 2 kap. miljöbalken, 11 kap. 8 § miljöbalken samt ramdirektivet för vatten. Kollegiet anser att miljökonsekvensbeskrivningen, inklusive kompletteringar, har sådana brister att den inte kan ligga till grund för en prövning i sak av ansökan, se särskilt 6 kap. 7 § p 2 och 3 miljöbalken. Föreslagna försiktighetsmått uppfyller inte de krav som ställs i ovan angivna bestämmelser. Enligt kollegiets mening har sökanden inte heller visat att verksamheten är förenlig med den extra tillåtlighetsregel, utöver andra kapitlets bestämmelser, som 11 kap. 6 § miljöbalken utgör. Ansökan ska därför avvisas, alternativt avslås.

Kollegiet har även yrkat ersättning för rättegångskostnader med 32 000 kr.

Älvräddarnas samorganisation har bl.a. anfört följande synpunkter. ÄlvS yrkar att ansökan ska avvisas, alternativt avslås. Om domstolen skulle finna att ansökan om lagligförklaring kan bifallas men att tillstånd inte kan meddelas till verksamheten, bör lagligförklaringe förenas med ett villkor för uppströms- och nedströms vandring av fisk.

Verksamheten strider mot 11 kap. 6 § miljöbalken. ÄlvS menar att det är av vikt att det klarläggs vilken effekt och normalårsproduktion som är för handen, detta för att korrekt kunna bedöma kraftverkets lönsamhet enligt 11 kap. 6 § MB. Sökandens kalkyl innehåller bara kostnad för flyktväg och 50 000 kr för projektering och

tillstånd. Sökandens ombud skriver i en av de senare bilagorna att de jobbar gratis för Silverforsen som en protest. ÄlvS menar att det i den samhällsekonomiska bedömningen ska ingå marknadsmässiga priser. Ett eventuellt tillstånd är knutet till fastigheten och inte till personer och deras vänkretsar, vilka kan utlova låga eller inga kostnader. Detta för att man i ett samhällsekonomiskt perspektiv skall spegla kostnaden oavsett av vem en liknande anläggning skall utföras eller underhållas. Detta följer logiskt av att ägaren kan bli sjuk eller av andra skäl inte sköta anläggningen. I sådant fall måste personal inhyras, och därför bör alltså branschstandard för drift och underhåll räknas som kostnad. Hela tillåtlighetsprövningen i 11 kap. 6 § blir också förfelad om verksamheter som drivs på, ur ekonomisk synvinkel, hobbynivå utan ekonomisk vinning som mål ska kunna tillgodoräkna sig låga kostnader som beror på just driftsättet. Den samhällsekonomiska bedömningen ska göras ur både allmän och enskild synpunkt. Om det allmänna, t.ex. olägenheter för eller skador på miljön, ska balanseras mot kostnader som är extremt låga beroende på att verksamheten ur ekonomiskt hänseende är att betrakta som hobbyprojekt och konsultarvoden utförs gratis som "protest", blir avvägningen felaktig, eftersom skadorna och olägenheterna för det allmänna är desamma oavsett om verksamheten drivs professionellt med vinstintresse eller som hobbyprojekt med viss personlig ekonomisk vinning.

Sökanden anger årliga kostnader enbart vad gäller underhållskostnader på flyktvägen, likadant gäller för avskrivningar, vilket måste ses som undermåligt för en samhällsekonomisk bedömning.

ÄlvS har i tidigare yttrande redogjort för vad den småskaliga branschen uppger som driftskostnader, detta genom redovisning av konversation med Skånska Energi AB kring deras inlagor i ett omprövningsmål. Även om man tar den lägsta normalårsproduktionen redogjord ovan blir enbart driftskostnaden med de av Skånska Energi angivna siffrorna 41 600 kronor. Sökanden har uppgett 25 000 kronor i kostnad för drift och administration, vilket alltså kan ifrågasättas om det stämmer. Även här måste en marknadsmässig kostnad medtas i den samhällsekonomiska bedömningen för att undvika felaktiga slutsatser.

Vidare innehåller ansökan byte av tub, men det kan konstateras att investeringskostnad och avskrivning samt underhåll för denna saknas. Intagsgallret uppfyller inte föreslaget villkor och kommer behöva bytas. Vidare kan frågan om underhåll av anläggningen ställas. Damm, intag, och kraftstation uppfördes ca 1970 och är således snart 50 år. Rimligtvis behövs underhåll även på dessa och inte bara på flyktvägen. Den lilla turbinen är från 1916 och den stora från 1970 (se AB 1 sid. 4 samt AB 11 sid 12). Frågan är då även om det inte rimligtvis även ska medräknas kostnader för underhåll av maskinutrustningen då denna också är 50 respektive drygt 100 år gammal.

Sammantaget anser ÄlvS att det ingivna materialet för den samhällsekonomiska bedömningen inte uppfyller kraven på vad som ska anges, inte heller finns det några tecken på att kraftverket med alla kostnader någonsin kommer att drivas med lönsamhet.

ÄlvS menar vidare att även om det i den nya lagstiftning som träder i kraft 1 januari 2019 inte längre finns någon samhällsekonomisk bedömning i 11 kap. MB, tillämpas inte retroaktiv lagstiftning i Sverige. Därtill var regeringens skäl att ta bort paragrafen i den nya lagstiftningen att man anser att 11 kap. 6 § och 2 kap. allmänna hänsynsregler skapar en onödig dubbelprövning. Det sagda motivet innebär alltså att 2 kap. MB, företrädesvis 3, 6, 7, 8, 9 §§, hädanefter utöver tidigare syften också bör tolkas utifrån syftet med den snart borttagna paragrafen i 11 kap. Det innebär att verksamheter som saknar möjlighet att bära kostnaden för de skyddsåtgärder och försiktighetsmått som krävs för att uppfylla kravet på BMT för undvikande av skada och olägenhet för miljön, samt för att uppnå kraven enligt RDV, inte ska bedömas tillåtliga. Av ovan skäl ska ansökan avslås alternativt avvisas.

Det föreslagna intagsgallret gallret, oavsett vilka uppgifter som ska ligga till grund för ansökan, uppfyller inte kraven på BMT. Ansökan ska av det skälet avslås.

Sökanden hänvisar till historisk skrift från 1851 som argument för att platsen utgjort ett naturligt vandringshinder. Där anges att vattenfallet vid forsen sträckte sig över

hela älvfåran och hade en höjd av 6 1/4 alnar (3,71 m). Sökanden anger även att på karta från 1794 fanns dammvall utmärkt. Likaså anges att dammvallen finns tydligt utritad på karta från 1849. Det fanns med andra ord en redan en damm 1851.

Att det redan fanns damm då uttalandet om "vattenfallet" gjordes framgår också när avskriften av texten som finns i Bilaga 3 läses:

[...] detta vattenfall som vid norra landet, viket tillhörde Örjenäs hemman, vid uppmätning befunnits vara 6 alnar högt och sträcka sig över hela älven, bevarande tillräckligt utrymme för anläggning av vattenverk åt El utan att den i mitten av strömmen befintliga timmersluss därav på något sätt kunde komma att besväras, att sumprännen för den till norra landet redan anlagda husbehovskvarn, i vars ställe ifrågavarande tullmjölskvarn skulle komma uppföras, innehåller i längd 33 alnar [...]

Dokumentet där uppgiften om det påstådda naturliga vandringshindret hämtats handlar om att vid en befintlig damm för husbehovskvarn (och med timmersluss för flottning) istället uppföra en tullmjölskvarn.

"Vattenfallet" uppges vara motsvarande 3,71 m. vid "norra landet". Detta är alltså höjden på fallet vid dammens norra sida, då det var på norra sidan som kvarnen låg. Sågen tillkom på södra sidan senare under 1800-talet. Det är alltså tydligt att platsen redan var utbyggd med damm, både kartor och skrift anger att det fanns såväl damm som kvarn och flottningsutskov när denna höjd på "vattenfallet" angavs.

Vidare så anges att sumprännen (Kvarnrännan) till den befintliga husbehovskvarnen var 33 alnar lång (ca 19,6 m). Det finns ingen som helst anledning att anta att de i detta dokument skulle prata om ett naturligt vattenfall när det enligt alla uppgifter funnits en damm där sedan innan. Vad dokumentet handlar om är platsen lämpar sig för en ny kvarn istället för den som redan fanns. Och eftersom det fanns en damm till denna anges självfallet vilken fallhöjd som kvarnen kan nyttja vid denna damm ("vattenfallet") och att det går att räkna med tillräcklig vattentillgång för drift under 7 av årets månader. Ordet "vattenfall" används med andra ord i dokumentet för att uppge fallhöjden i befintlig dammanläggning. Det är fullständigt ologiskt att tänka sig att de som skrev dokumentet överhuvudtaget skulle brytt sig om att nämna något

om hur det sett ut naturligt i älvfåran, förmodligen inte närmare i tiden än minst 50 år, när det sedan tidigare redan fanns en damm anlagd. Av ovan skäl kan dokumentet inte anföras som bevis för att det på platsen varit ett naturligt vandringshinder.

Vidare anges att utskovet (enligt ritning) är grundlagt på berg med en jämn nivå på ca +82 m. Detta kan knappast stämma med tanke på hur berget ser ut på nedströmssidan, se exempelvis foto på dammens nedströmssida (AB 11, sid 4). Det framgår tydligt att det är sluttande berghällar från höger i bild (alltså utskovets vänstra sida i strömriktningen) men längre till vänster i bild är det mer stenblock. Sökande har anlitat företaget Kräftmannen för att få ett expertutlåtande, bilagt AB 62. Där finns en bild på sid. 4 med pil på en djup hölja nedanför just den sida av utskovet där berget är lägst. Kräftmannens slutsats är att det varit ett naturligt vandringshinder för svagsimmande arter. Samtidigt skriver Kräftmannen att "Det [är] inte möjligt att med bestämdhet avgöra om öring tidigare tagit sig förbi fallet eller inte."

Kräftmannen kan heller inte avgöra var gränsen mellan berg och betong går i dammen. Och en bedömning kring passerbarheten kan inte göras med mindre än att dammen tas bort. Kräftmannen skriver vidare att han spettat botten och att det är bergsvar under några decimeter sediment men att han inte kunnat avgöra om det är berg eller sten. ÄlvS anser att expertutlåtandet inte på något sätt visar att det varit ett naturligt vandringshinder på platsen, snarare tvärtom, och menar därför att det inte finns skäl att lägga det till grund för ett beslut om undantag från att ha fiskväg.

Sökanden har tidigare anfört latent villkor om fiskväg som skulle aktualiseras när det byggs fiskväg i uppströms liggande kraftverk. ÄlvS menar att det absoluta kravet på konnektivitet är ett gemensamhetsrättsligt mål som ska nås senast år 2027, och att det därför inte finns någon anledning att skjuta upp kraven i den enskilda prövningen så nära i tid. Sökanden har senare dragit tillbaka sin inställning kring latent villkor med motiveringen att det skulle bli orimligt dyrt. Om ett absolut villkorskrav som är normal praxis sedan ett flertal år (se nedan om MÖD:s praxis i

frågan) medför att kostnaden stiger för anläggningen på ett sätt som inte kan tålas är det enligt ÄlvS snarare ytterligare ett bevis på att verksamheten inte är samhällsekonomiskt tillåtlig enligt 11 kap. 6 § MB.

Om domstolen kommer fram till att tillstånd kan medges yrkar ÄlvS att villkor om fiskväg ska ingå. Vidare anser ÄlvS att denna fiskväg ska ha en lutning av max 5 % och utföras som ett omlöp som i viss mån kan kompensera för den habitatsförlust som dämningen i sig skapar. Villkoret om fiskväg ska förenas med ett funktionskrav, där totaleffektiviteten ska visas uppgå till minst 90 %. Funktionskravets efterföljande bör lämpligen sättas på provotid i minst 5 år, samt utformas av länsstyrelsen Värmland på delegation.

Sökanden har hänvisat till vad som tidigare har anförts och svarat bl.a. följande. Kammarkollegiets kostnadsyrkande bestrids i stora delar. Sökanden kan notera att Kammarkollegiet har ingivit totalt 11 sidor i två stycken yttranden i domstolsfasen. För detta kräver man 32 000 kr för nedlagt arbete. Anmärkas bör att Kammarkollegiets skrivelser i stora delar är detsamma som länsstyrelsens skrivelser. Likheten är slående, huruvida det är en slump eller om man till fullo har nyttjat länsstyrelsens skrivelser är svårt för sökanden att avgöra. I vart fall kan inte den av Kammarkollegiet uppgivna tiden 40 timmar vara en relevant ersättningsframställan. Sökanden noterar också att kammarkollegiet i fyra mål i Vramsån (MÅL M 4943:16, M 4946:16, M 4947:16 och M 4950:16) med huvudförhandlingar 13, 14 och 15 november, totalt för dessa fyra mål begärde 12 800 kr. I målen ingav kollegiet totalt 30 sidor. Sökanden bedömer med hänvisning till innehållet i de båda skrifterna avseende Silverfors och till den tidsåtgång i de nämnda målen i Vramsån att en rimlig tidsåtgång för Silverfors kraftverk är 11 timmar (1 timme per sida), motsvarande 8 800 kr.

Länsstyrelsens kostnadsyrkande bestrids i stora delar. Länsstyrelsen har i sina yttranden stora delar i huvudsak ägnat sig åt påhopp på sökanden att denne far med osanningar och underförstått är oseriös. Sökanden kan tycka att en myndighet skall hålla sig för god för de påhopp som genomsyrar deras skrivelser. Länsstyrelsens

hantering av ärende Silverfors kraftverk strider mot bestämmelserna i 5 § Förvaltningslagen (2017:900) att de ”I sin verksamhet ska myndigheten vara saklig och opartisk”. Bland annat så anklagas sökande för att inte uppfylla Kunskapskravet i MB 2 kap 2 §, när de själva visar på uppenbara brister i sina kunskaper, t.ex. avseende nollalternativet m.m. Om länsstyrelsen hade hållit sig till sak utan påhopp och insinuationer i sina skrivelser så hade längden på skrivelserna kunnat halveras och tidsåtgången därmed också avsevärt minskats ner. På grund av vad som ovan anförts bedömer sökanden att sakinnehållet i de skrifter som ingivits i målet inte motiverar en större ersättning än 20 000 kr exkl. utlägg för bil och drivmedel om totalt 737 kr. Sökanden biträder således att länsstyrelsen ersätts med totalt 20 737 kr för sitt arbete i ärende Silverfors kraftverk.

DOMSKÄL

Rådighet m.m.

Av den utredning som sökanden presenterat i bl.a. miljökonsekvensbeskrivningen framgår helt klart att anläggningarna är lagligen tillkomna enligt den lagstiftning som gällde vid respektive tidpunkt de anlades och det måste också anses klarlagt att det föreligger en hävdvunnen rätt att dämna Björkälven vid dammen i Silverfors på det sätt som har skett sedan länge. Dämningsrätten och de anläggningar som idag finns på plats kan därför enligt domstolens bedömning inte ifrågasättas. Villkoren i denna del kan bestämmas så som sökanden har föreslagit.

Miljökonsekvensbeskrivningen

Miljökonsekvensbeskrivningen har ifrågasatts i flera olika avseenden, bl.a. om det har redovisats ett korrekt s.k. nollalternativ. Mark- och miljödomstolen konstaterar att frågan om vad som ska redovisas som nollalternativ sedan en tid måste anses vara slutligt avgjord genom Mark- och miljööverdomstolens praxis. Det finns alltså inte skäl att underkänna MKBn av detta skäl. Inte heller i övrigt finns det skäl att underkänna MKBn. Den har utförts på ett sätt som - med hänsyn till rådande förutsättningar - rimligen kan krävas enligt miljöbalken och ska därför godkännas.

Konnektivitet i vattendraget

En avgörande fråga i målet är om forsen/fallet utgjort ett definitivt vandringshinder för framförallt som domstolen uppfattat det ”starksimmande fiskarter”. Länsstyrelsens och Kammarkollegiets synpunkter utgår enligt domstolens mening från delvis fel utgångspunkter i den meningen att nuvarande förhållanden (nollalternativet) också måste vägas in i bedömningen.

Det råder sedan länge etablerade naturförhållanden på platsen. Människans påverkan i olika avseenden, med de olika nyttor och skador som varit utgångspunkt för den lagstiftning som gällt från tid till annan, har således påverkat förhållandena vid Silverfors Kraftverk. Dessa förhållanden måste därför också, som domstolen ser det, beaktas i den prövning som nu görs.

Mark- och miljödomstolen kan med den utredning och de uttalanden som gjorts i målet samt den syn som företagits på plats inte dra någon säker slutsats i frågan om fallet har utgjort ett permanent vandringshinder för fisk att vandra uppströms i vattendraget. Det finns dock mycket som talar för det, även om det naturligtvis inte kan uteslutas att det förekommit en viss fiskvandring förbi fallet under lämpliga förhållanden innan detta dämdes in. Dessa förhållanden kan emellertid inte ha innefattat en 100 %-ig passageeffektivitet ens för starksimmande fiskarter och torde ha varit helt marginell för svagsimmande arter.

Domstolen kan således konstatera att naturförhållandena under många år anpassats efter de förhållandena som nu råder, samt att annat som inte är önskvärt (vandring av signalkräfta) skulle kunna möjliggöras om det inrättas en fiskväg vilket bl.a. länsstyrelsen har yrkat. Uppströmsförhållandena i vattendraget är också sådana att nyttan med en fiskväg uppströms torde vara marginell (Jfr Vänersborgs tingsrätts dom, Miljödomstolen 2006-08-18 i Mål nr M 2501-05).

Domstolens slutsats i denna fråga är därför att det inte, utöver vad sökanden har föreslagit i fråga om flyktväg för att förbättra konnektiviteten i nedströms riktning, är motiverat eller rimligt att inrätta anläggningar för en utökad fiskvandring förbi

Silverfors kraftverk. Med hänsyn till rådande praxis bör emellertid spaltvidden i intagsgallret bestämmas till 18 mm. I övrigt kan sökandens förslag som godtas.

Tillstånd enligt miljöbalken

Frågan om tillstånd kan ges till den ansökta verksamheten ska göras enligt miljöbalkens bestämmelser, bl.a. med utgångspunkt från 11 kap. 6 § MB. I det sammanhanget bör beaktas att det är fråga om en anläggning som funnits på plats under mycket lång tid, förvaltats och sköts på ett ansvarsfullt sätt, som har haft betydelse och påverkan på omgivningen vid Silverfors kraftverk i olika avseenden, bl.a. kulturhistoriskt och som också ur den aspekten är värd att bevara.

Anläggningen medför dessutom en nytta genom produktion av miljökraftsel (måhända inte så stor men ändå värdefull, vilket också verkar stå i samklang med nyligen av Sverige Riksdag beslutad lagstiftning [se Prop. 2017/18:243]).

Slutsats

Domstolens slutsats är därför att verksamheten inte står i strid med de särskilda förutsättningar som gäller för vattenverksamhet enligt 11 kap. 6 § miljöbalken och inte heller mot miljöbalkens allmänna hänsynsregler.

Befintliga anläggningar är således lagliga och tillstånd till verksamheten vid Silverfors vattenkraftverk kan ges enligt miljöbalken med de villkor som närmare anges i domslutet.

Rättegångskostnader

Kammarkollegiet och länsstyrelsen har lagt ner en tid på sina respektive yttranden som vare sig i sak eller i övrigt framstår som motiverad med hänsyn till målets art och omfattning. Ersättningen bör därför bestämmas enligt vad som anges i domslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD-01)

Överklagande senast den 31 januari 2019.

Gunnar Bergelin

I domstolens avgörande har deltagit f.d. rådmannen Gunnar Bergelin, ordförande, och tekniska rådet Nils-Göran Nilsson samt de särskilda ledamöterna Caj Roslund och Ola Broberg.

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.